

СУТНІСТЬ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ

БАБЕНКО Володимир Іванович - кандидат юридичних наук, здобувач ДНДІ МВС
України

В статті обстоятельно досліджена і раскрыта сутність адміністративно-правового статусу державних службовців органів прокуратури. Определены основные его характеристики, составляющие, с учетом различий государственных служащих органов прокуратуры, других государственных служащих и работников, работающих в органах прокуратуры.

Ключові слова: адміністративно-правовий статус, державні службовці органів прокуратури, права, обов'язки, правосуб'єктність.

Постановка проблеми

Реформування політичної та економічної сфери в Україні в рамках демократизації суспільних відносин, набрання чинності нового Кримінального процесуального кодексу України, всі ці фактори роблять більш ніж актуальним питання про роль прокуратури у державному механізмі, її завдання та функції. Водночас, в умовах зростання кількості порушень прав людини зростає роль прокуратури в посиленні нагляду за дотриманням і правильним застосуванням державними органами, їх посадовими особами законів та підзаконних актів, здійсненні представництва інтересів громадян і держави у суді. Особливості проходження державної служби в органах прокуратури, в свою чергу, породжують ряд проблемних питань, які потребують якісно нового підходу щодо вдосконалення правового регулювання прав та обов'язків державних службовців органів прокуратури.

Останні публікації в досліджуваній сфері

Проблематиці органів прокуратури, вдосконалення їх діяльності присвячено сучасні наукові дослідження ряду авторів: О.В. Анпілогова, М.М. Бурбики, В.В. Долежана, М.Ю. Івчука, Т.В. Корнякової, Т.Є. Мироненко, М.О. Потебенька, І.Б. Протаса, Є.М. Поповича, В.В. Сухоноса, Г.П. Середи, П.В. Шумського, В.В. Шуби та багатьох інших. І все ж, незважаючи на більш ніж значний внесок цих науковців у збагачення науково-теоретичної бази функціонування органів прокуратури, ряд важливих питань все ще потребує свого вирішення. До таких можна віднести проблеми переформатування правового статусу органів прокуратури в нашій державі відповідно до європейських стандартів, вдосконалення правового регулювання прав та обов'язків державних службовців органів прокуратури, підвищення якісного рівня реалізації органами прокуратури всіх рівнів їх основних функцій.

Виклад основного матеріалу

Визначальним фактором, що фіксує місце особи у суспільстві, є її правовий статус, що характеризується певною сукупністю прав, обов'язків, гарантій їх забезпечення та відповідальністю за невиконання обов'язків. Назріла нині гостра необхідність дослідження правового статусу як державних службовців в цілому, так і службовців органів прокуратури зокрема, обумовлена наявністю певного кола спеціальних прав та

обов'язків, якими вони наділені для реалізації своїх повноважень, покладеною на них підвищеною відповідальністю за порушення або неналежне виконання обов'язків, при одночасному забезпеченні особливих пілг та високого рівня соціально-правового забезпечення.

Адміністративно-правовий статус державних службовців органів прокуратури визначений у Конституції України [1], Законі України «Про прокуратуру» [2] та рядом інших законодавчих та підзаконних правових актів. Водночас, на сьогодні специфіка діяльності прокуратури, статусу прокурорів потребує ретельного добору кадрів в органи прокуратури, конкретизації адміністративно-правового статусу працівників, чіткого визначення їх прав, обов'язків та гарантій їх реалізації. На основі аналізу проведених раніше наукових досліджень можна стверджувати, що, незважаючи на велику увагу науковців до проблем державної служби, організаційно-правові основи встановлення та формування адміністративно-правового статусу державних службовців органів прокуратури предметом ретельних наукових досліджень ще не були.

На сьогодні правова наука ще не виробила єдиного підходу до визначення змісту понять «правовий статус», «адміністративно-правовий статус», «правовий статус державного службовця». Відтак, правовий статус у юридичній науці розглядають по різному: 1) як сукупність прав та обов'язків фізичних чи юридичних осіб [3, с.44]; 2) як нормативно закріплене становище суб'єкта у суспільстві [4, с.274]; 3) як систему закріплених у нормативно-правових актах і гарантованих державою прав, свобод, обов'язків та відповідальності індивіда [5, с.409]; 4) як сукупність усіх прав, обов'язків та законних інтересів суб'єктів права [6, с.342-343]. Відсутня єдність щодо змісту адміністративно-правового статусу серед вчених адміністративістів. Так, Ю.О. Тихомиров вважає, що адміністративно-правовий статус громадянина – це встановлені законом та іншими правовими актами права, обов'язки та відповідальність громадянина, яка забезпечує його участь в управлінні державою і задоволення публічних та особистих інтересів завдяки

діяльності державних органів [7, с.345-346]. Як зазначає А.С. Васильєв, зміст адміністративно-правового статусу громадянина – це конкретизовані і деталізовані конституційні права, свободи й обов'язки громадян, закріплені в нормах адміністративного права, а також гарантії реалізації цих прав і свобод, забезпечені механізмом їхнього захисту органами держави і місцевого самоврядування [8, с.119].

Статус державного службовця є одним з різновидів адміністративно-правового статусу особи. Найсуттєвішою особливістю адміністративно-правового статусу державних службовців є те, що вони представляють кадровий склад (персонал) органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування. Їхні дії є механізмом, через який реалізуються задачі і функції виконавчої влади на різних рівнях і в різноманітних сферах державного і громадського життя. Таким чином, державними службовцями називають працівників органів публічної адміністрації, що займають посади, які мають безпосереднє фахове відношення до тієї професійної діяльності, якою вони займаються і яка пов'язана з виконанням організаційно-розпорядчих і консультативно-дорадчих функцій, тобто функцій, спрямованих на реалізацію державної влади.

У сучасній науковій літературі в якості елементів правового статусу особи називають права (свободи) та обов'язки, правосуб'єктність, законні інтереси, громадянство, принципи, гарантії, відповідальність. Перелік же складових правового статусу посадової особи є ще більш розширеним і включає в себе додатково завдання по посаді, правові форми діяльності, основні функції та завдання, місце посадової особи в ієрархії посад та чимало інших пунктів. Та основними, необхідними і достатніми для характеристики правового положення особи, елементами можна вважати права, свободи та обов'язки особи, правосуб'єктність. За визначенням О.В. Зайчука та Н.М. Оніщенко, «права особи у структурі правового статусу – формально визначені та юридично гарантовані можливості користуватися соціальними благами і реалізовувати суб'єктивні інтереси. Це – частина об'єктивного права,

що визначає його належність певній особі. Іншими словами, це ті юридичні можливості певної людини, що є похідними від загальних абстрактних правил, закріплених законодавчо...» [9, с.79]. Юридичні обов'язки – це встановлені та гарантовані державою вимоги до поведінки людини, офіційно закріплені на міра необхідної діяльності в інтересах сторони, якій належить суб'єктивне право [9, с.80]. Правосуб'єктність, за визначенням В.І. Прокопенко, являє собою наділення суспільно-юридичними якостями, що дозволяє суб'єктам брати участь у різних майнових, організаційних, особистих немайнових правовідносинах, перетворює суб'єктів права у суб'єктів правовідносин [10, с.93].

Для державного службовця органів прокуратури первинними є обов'язки, які і визначають в цілому межі його правового статусу. У процесі здійснення своїх прав працівник діє в юридичних межах, зазначених його обов'язками у тому числі заборонами. Водночас, враховуючи той факт, що у нормі права міститься лише загальна модель поведінки, а конкретні життєві ситуації є значно змістовнішими, у практичній діяльності державного службовця органів прокуратури нерідко приступає розсуд, сфера якого встановлюється нормами права, що регламентують цілі, завдання, інститути необхідної оборони, крайньої необхідності та ін.

Працівники органів прокуратури – особливий різновид державних службовців. Вони виконують управлінські та правоохоронні функції, мають відмінний від інших державних службовців правовий статус, адже здійснюють від імені і за дорученням держави виконавчо-розпорядчі, контрольні-наглядові, кримінально-процесуальні повноваження правоохоронного порядку. При цьому кожен рівень правового статусу державних службовців органів прокуратури характеризується певним об'ємом прав, обов'язків, обмежень, гарантій і відповідальності. Наприклад, посадова особа має більше владних повноважень, ніж службовець, який не є посадовою особою – з одного боку, і спеціальну відповідальність – з іншого.

Узагальнюючи, варто згадати, що за-

гальний статус державних службовців органів прокуратури закріплений Конституцією України; спеціальний статус, що відображає проходження державної служби в органах прокуратури, визначається завданнями, функціями органів прокуратури, які передбачені Законом України «Про прокуратуру»; індивідуальний адміністративно-правовий статус державних службовців органів прокуратури визначається безпосередньо відповідними посадовими інструкціями.

Висновки

Підсумовуючи, вважаю за доцільне під адміністративно-правовим статусом державних службовців органів прокуратури розуміти сукупність їхніх прав, обов'язків, правових обмежень, заборон і юридичної відповідальності, які визначаються нормами адміністративного права і реалізуються в адміністративно-правових відносинах, пов'язаних з практичним виконанням державними службовцями завдань та функцій органів прокуратури.

Зважаючи на те, що особливості адміністративно-правового статусу державних службовців органів прокуратури обумовлені завданнями та функціями, які виконують органи прокуратури, місцем та роллю прокуратури в системі органів державної влади, ці особливості слід враховувати як у процесі законотворчої діяльності, так і під час прийняття відомчих нормативно-правових актів.

Основними характеристиками адміністративно-правового статусу державних службовців органів прокуратури можна вважати: 1) його регульованість нормами адміністративного права; 2) наявність в його складі певних елементів, основними з яких є права і обов'язки; 3) врахування відмінностей державних службовців органів прокуратури від інших державних службовців та працівників, які працюють в органах прокуратури; 4) відображення сутності та змісту державно-службових відносин в органах прокуратури протягом усього терміну служби – від вступу на державну службу й до її завершення.

Загалом в адміністративно-правовому статусі державних службовців органів прокуратури можна виділити дві групи елементів:

АНОТАЦІЯ

В статті ґрунтовно досліджено та розкрито сутність адміністративно-правового статусу державних службовців органів прокуратури. Визначено основні його характеристики, складові, з врахуванням відмінностей державних службовців органів прокуратури від інших державних службовців та працівників, які працюють в органах прокуратури.

SUMMARY

In the article thoroughly investigated and the essence of administrative and legal status of civil servants of the prosecution. The main its characteristics, components, taking into account differences in the prosecution of public servants from other public officials and employees who work in the prosecution.

1) елементи, які закріплені в статусі відповідної посади (посадові права та обов'язки, відповідальність); 2) елементи, які не закріплені в статусі посади (наприклад, загальні права та обов'язки, обмеження і заборони, відповідальність, які стосуються і державних службовців загалом і державних службовців органів прокуратури зокрема).

Література

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. Ст. 141.
2. Закон України «Про прокуратуру» від 05.11.1991 р. // [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1789-12>
3. Юридична енциклопедія: В 6 т. / За заг. ред. Ю.С. Шемшученко та ін. – К.: «Укр. енцикл.», 2003. – Т. 5: П-С. – 736 с.

4. Комаров С.А. Теория государства и права / С.А. Комаров, А.В. Малько. – М.: Норма-Инфра-М, 1999. – 448 с.

5. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 07.07. 2010 // [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2453-17>

6. Загальна теорія держави та права: Підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів / М.В. Цвік, О.В. Петров, Л.В. Авраменко та ін.; за ред. М.В. Цвіка, О.В. Петришина. – Харків: Право, 2009. – 584 с.

7. Тихомиров Ю.А. Курс административного права и процесса. – М., 1998. – 799 с.

8. Васильев А.С. Административное право Украины. – Х.: Одиссей, 2002. – 288 с.

9. Теорія держави і права: Академічний курс / За ред. О.В. Зайчука, Н.М. Оніщенко. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 686 с.

10. Прокопенко В.І. Трудове право України: Підручник. – Видання друге, стереотипне. –Х.: Консім, 2000. – 480 с.